

Konulara Göre Kovid-19 İş Sağlığı ve Güvenliği Rehberi

Bir Ortak Sağlık Güvenlik Birimi San. Tic. Ltd. Şti

Kovid-19 salgınının insan, toplum ve çalışma yaşamını tehdit ettiği bir dönemde, Bir OSGB faaliyetlerimizin iç denetimi için oluşturduğumuz bu rehberi, ülkemizin iş sağlığı ve güvenliği camiasının da hizmetine sunmayı borç bilirim. Elbette, elinizdeki rehberin asıl sahibi, konuyla ilgili yasal rehberleri oluşturan Sağlık Bakanlığı; Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ve Türk Standartları Enstitüsü'dür. Onların Kovid-19 ile çalışma yaşamı arasına ördükleri büyük duvara, bizim de elinizdeki bu kaynak ile küçük bir tuğla koyduğumuz kabul görürse, ne mutlu!

Dr. Deniz Tüfekçioğlu
Kurucu

Elinizdeki rehber Sağlık Bakanlığı; Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ve Türk Standartları Enstitüsü'nün "sağlık sektörü dışındaki" iş yerleri için yayınladığı Kovid-19 rehberlerinden yararlanılarak hazırlanmıştır. Bu rehberlerde yer alan "sektörden bağımsız" önlemler seçilmiş, herhangi bir yorumda bulunulmadan, "konulara göre" sınıflandırılarak, yeniden bir araya getirilmiştir. Amacı, Kovid-19 ile ilgili resmi önerilerin mümkün olduğu kadar gözden kaçmamasını sağlamaktır. Bu rehber, iş yerinin ait olduğu sektör için yayınlanan resmi rehberler ile birlikte okunduğunda en büyük yararı sağlayacaktır.

Dr. Müslüm Güney
İş Sağlığı Yöneticisi

İçindekiler

- Asansör
- Bilgilendirme-Eğitim
- Çamaşırhane
- Deneme Kabini
- El Hijyeni
- Elle Taşıma İşleri
- Güvenlik
- Havalandırma-İklimlendirme
- İlk Yardım
- İşletme Aracı
- İş Yerine Giriş-Çıkış
- Kasa-Ödeme Alanı
- Kişisel Koruyucu Donanım
- Lavabo-Tuvalet-Duş
- Mal Kabul Alanı
- Mescit
- Ofis
- Paketleme Alanı
- Risk Değerlendirmesi-Acil Durum Planı-Organizasyon
- Ruh Sağlığı
- Servis Aracı
- Solunum Hijyeni
- Sosyal Mesafe
- Soyunma Odası
- Temizlik-Dezenfeksiyon-Atık
- Toplantı Salonu
- Vaka Yönetimi
- Yatakhane
- Yemekhane-Dinlenme Alanı

ASANSÖR

- Asansörlerin kullanımı sınırlandırılmalı, kapasitesinin üçte biri sayıda kişinin binmesine izin verilmeli ve bu sayı asansör girişinde belirtilmelidir.
- Asansörlere binerken uygun yerlerde kağıt peçete bulundurulmalı ve butona basmak için peçetelerin kullanılması sağlanmalıdır.
- Asansör içerisinde sosyal mesafeyi korumak amacıyla kişilerin durması gereken alanlar, aralarında en az 1 metre mesafe olacak şekilde yer işaretleriyle belirlenmelidir.
- Asansörlerin içinde duruş pozisyonunun yüz yüze olmaması sağlanmalıdır.
- Asansörlerde uygun yerlere dezenfektan yerleştirilmelidir.
- Asansör düğmelerinin gün içinde sık sık temizlik ve dezenfeksiyonu yapılmalı ve izlenebilirlik kayıtları tutulmalıdır.
- Asansör düğmelerinin temizliği su ve deterjanla yapılmalıdır. Temizlik sonrası dezenfeksiyon için 1/100 sulandırılmış (5 litre suya yarım küçük çay bardağı) çamaşır suyu (Sodyum hipoklorit Cas No: 7681-52-9) ya da ürün tarifine göre klor tableti kullanılabilir.

BİLGİLENDİRME-EĞİTİM

- Kuruluş en az aşağıdaki eğitimleri bir plan dahilinde gerçekleştirmeli; eğitimlerde verilen bilgiler Sağlık Bakanlığı rehberi ve ilgili belgelerle uyumlu olmalı; personel yetkinliği sağlanarak kayıtları muhafaza etmelidir:
  - a) Standart Enfeksiyon Kontrol Önlemleri (SEKÖ)
  - b) Bulaş Bazlı Önlemler (BBÖ)
  - c) Kovid-19 belirtileri ve yayılımı hakkında
    - i. Personelin kendisinde belirtiler ve/veya hastalık görüldüğünde yapılacaklar
    - ii. İzolasyon kuralları ve hastalığın yayılmaması için yapacakları/yapılacaklar
  - d) Kişisel Hijyen, el hijyeni (özellikle etkin el yıkama eğitimi)
  - e) KKD'nin kullanılması (özellikle etkin maske kullanımı eğitimi)
- İş yerinin görünür yerlerine Kovid-19 önlemleriyle ilgili (el hijyeni, el yıkama ve, tokalaşmama; maske kullanımı; sosyal mesafe, işyeri içinde uyulması gereken kurallar vb.) afişler asılmalıdır.
- Konuşulan ana dilden farklı bir dilde konuşan yabancı bir çalışan varsa (Konuşulan ana dili anlamakta zorlanan çalışan varsa) bilgi ve dokümanlar uygun şekilde aktarılmalıdır.

ÇAMAŞIRHANE

- Çamaşır yıkama ekipmanının düzgün çalışması, özellikle çalışma sıcaklıklarının yanı sıra temizlik ve dezenfekte edici kimyasalların doğru dozda kullanımı kontrol altına alınmalıdır.
- Tüm çamaşır torbalarına / çantalarına ilgili alan (ofis/oda) ve tarih gibi bilgiler içeren etiket konulmalıdır.
- Tüm kullanılmış / kontamine çamaşırlar, yıkanmayı beklerken belirlenmiş, güvenli, kilitlenebilir bir alanda tutulmalıdır.
- Tekstil ürünler normal deterjanlar ile en az 60 C'da yıkanmalıdır.

DENEME KABİNİ

- Deneme kabinleri mümkün olduğu kadar kullanılmamalıdır.
- İki deneme kabini olan iş yerlerinde deneme kabinleri birer atlayarak ve dönüşümlü kullanılmalıdır (ör. ilk seferde 1,3,5, ikinci seferde 2,4,6 gibi).
- Kabin içinde maskeler çıkarılmamalı ve her giyim kabine müşterilerin maskelerini çıkarmamaları ve yüzeylere dokunmamaları için uyarı yazıları asılmalıdır.
- İçeride kalma süresi sınırlandırılmalıdır (10 dakikayı geçmemeli).
- Her müşteriden sonra kabin havalandırılarak sık kullanılan yüzeyler uygun şekilde temizlenmelidir.
- Kabinler kullanılmadığı zamanlarda kapı/perdeler açık bırakılmalı ve havalandırmanın sürdürülmesi sağlanmalıdır.
- Denenen ürünlere ultraviyole ışınları uygulanmamalıdır. Avrupa Hastalık Kontrol ve Korunma Merkezi, Amerika Birleşik Devletleri Hastalık Kontrol ve Korunma Merkezi tarafından önerilmeyen bu işlem insan sağlığına zararlı olabilir.
- Müşterilere ürün tanıtımında kullanılan kataloglar salgın döneminde kullanılmamalıdır.
- Müşterilerle aynı ürünlere dokunduğunda, personel her müşteriden sonra el antiseptiği kullanmalıdır.

EL HİJYENİ

- Personel el hijyenine dikkat etmelidir. Eller sık sık yıkanmalıdır. Ellerde görünür kirlilik olduğunda en az 20 saniye boyunca su ve sabunla yıkanmalı, sabun ve suyun olmadığı durumlarda ve ellerde görünür kirlilik yoksa alkol bazlı el antiseptiği ya da en az yüzde 70 alkol içeren kolonya kullanılmalıdır. Antiseptik içeren sabun kullanmaya gerek yoktur, normal sabun yeterlidir. Lavabolarda sabun ve kolay erişilebilir yerlerde alkol bazlı el antiseptiği bulundurulmalıdır.
- İş yerinde uygun ve kolay ulaşılabilir yerlerde alkol bazlı el antiseptiği veya en az yüzde 70 alkol içeren kolonya bulundurulmalı, doluluk durumu belirli aralıklarla kontrol edilmeli, üzerine ekleme yapılmamalı, boşalan yenisi ile değiştirilmelidir.
- İş yerinde ortak kullanım amacıyla gazete, dergi vb. bulundurulmamalıdır.
- Zorunlu durumlar haricinde ekipman ve araç-gereçlerin ortak kullanımlarını asgari düzeye indiren tedbirler alınmalıdır.
- Makine kullanım talimatları içerisinde hijyen ile ilgili maddelere yer verilmelidir.
- Müşteriler mecbur kalmadıkça yüzeylere dokunmamalı, dokunmaları durumunda yüze, göze, ağız ve buruna dokunmaktan kaçınmalı ve su ve sabunla yıkamalı ya da el antiseptiği kullanılmalıdır.
- Müşterilerin satılan ürünlere el temasını mümkün olduğu kadar engelleyecek önlemler alınmalıdır (cam ya da tezgah arkasına almak gibi).
- Normalde açıkta satılan ürünlerden uygun olanları paketlenerek satılmalı, uygun olmayanlara müşterilerle teması engellenmeli ve personel tarafından müşteriye verilmelidir.
- İş yerinde özel politika gerektiren gruptaki çalışanlar (hamile, emziren, engelli vb.) varsa onların hijyen kurallarına uymalarını kolaylaştırıcı tedbirler alınmalıdır.

ELLE TAŞIMA İŞLERİ

- Elle taşıma işleri m¼mk¼n olduğunca az sayıda çalıŐanla yapılmalı ve mekanik yöntemler tercih edilmelidir.
- Birden fazla çalıŐanın birbirlerine yakın konumda bulunarak birlikte taŐıması gereken y¼klerin, elle taşıma yerine y¼k taşıma ekipmanlarıyla taŐınmaları sağlanmalıdır.
- Elle taşıma iŐlerinde nesne ve faaliyet uygun olduğu taktirde iki kişi ile taŐımak yerine, y¼klerin tek kişinin taŐıyabileceĐi ağırlığa b¼l¼nerek taŐınması sağlanmalıdır.
- Taşıma esnasında kullanılan dayanıklı iş eldivenleri ¼retici talimatlarına g¼re d¼zenli aralıklarla dezenfekte edilmelidir.
- Y¼k taşıma ve kaldırma iŐlerinde kullanılan iş ekipmanlarının ve araçlarının, ¼zellikle çalışanların temas ettiği b¼l¼mleri (tutama kısımları, kumanda panelleri, direksiyon gibi) d¼zenli olarak ve sık aralıklarla; ekipman farklı kullanıcılar tarafından kullanılacak ise her kullanımdan ¼nce dezenfekte edilmelidir.

GÜVENLİK

- Güvenlik görevlilerinin yüz yüze temas olasılığını azaltmak için cam kabinlerde bulunmaları önerilir. Bu mümkün değilse kuruma giriş yapanlarla güvenlik görevlileri arasında en az 1 metre mesafeyi sağlayacak şekilde düzenleme yapılmalıdır.
- Girişlerde güvenlik nedeni elle üst ve çanta aramalarından kaçınılmalı, güvenlik aramalarında uygun cihazlar (x-ray cihazı, el dedektörü- metal dedektörler) kullanılmalı, olabildiğince yakın temastan kaçınılmalıdır.
- 1 metreden uzakta çalışan güvenlik görevlileri tıbbi maske takmalıdır. Üst araması gibi 1 metreden yakın temas olasılığı olan durumlardaki güvenlik görevlileri tıbbi maskeye ek olarak gözlük /yüz koruyucu ve eldiven gibi kişisel koruyucu donanım (KKD) kullanmalıdır. Yalancı güven hissi oluşturarak Kovid-19 bulaşma riskini arttırabileceği için, vücut salgılarıyla gözle görülür bir kirlenme olasılığı yoksa eldiven kullanılmamalı, el hijyeni sağlanmalıdır.
- Kullanılması gerektiği belirtilen kişisel koruyucu donanımlar, görevlinin aktif olarak görevini yaptığı süre boyunca kesintisiz olarak kullanılmalıdır.
- Görevlinin dinlenmek üzere iş mahalinden ayrılması halinde (çay, yemek vb.) kullanılan ekipman çıkarılırken önce eldiven, gözlük/ yüz koruyucu ve en son maske çıkarılmalıdır. Kullanılmış maskeler ve varsa eldivenler kapaklı çöp kutularına, çift poşetlenerek atılmalıdır. Tek kullanımlık olmayan gözlük/yüz koruyucu %70'lik alkolle silinerek dezenfekte edilmelidir. Görevli tekrar iş başı yaptığında yeni bir maske ve eldiven ile dezenfekte edilmiş gözlük / yüz koruyucu takmalıdır.
- Kişisel koruyucu ekipmanın uygun kullanımı konusunda güvenlik görevlilerine eğitim verilmelidir.
- Ulaşılabilir alanlarda el antiseptiği bulundurulmalıdır.
- Güvenlik personeli tarafından ortak kullanılan telsiz/telefon gibi malzemelerin vardiya değişimi öncesinde uygun şekilde dezenfekte edilmesi sağlanmalıdır.

HAVALANDIRMA-İKLİMLENDİRME

- İş yeri kapı ve pencereler açılarak düzenli bir şekilde sık sık havalandırılmalıdır.
- Kişi sayısının yoğun olduğu kapalı hacimlerde (düzenli şekilde maske kullanımının mümkün olmadığı alanlarda) iç hava kullanan split klima, yüzde yüz iç hava veya karışım havası ile çalıştırılan türdeki FCU veya VRF cihazları kullanılmamalıdır. Bu cihazlar, sürekli aynı havayı sirküle ettikleri için zaman içinde kapalı hacimlerdeki olası virüs, bakteri gibi mikroorganizmaların yoğunluğunun artmasına neden olarak solunum yolu ile bulaşan enfeksiyonların riskini arttıracaktır. Mümkün olduğu kadar doğal havalandırma yöntemi ile ortamın havalandırılması düşünülmeli ya da ısı geri kazanımlı %100 dış hava ile çalışan direk genleşmeli klima cihazları kullanılmalıdır.
- Klima cihazları yapısı gereği havayı emer ve üfler. Bu nedenle klima sistemleri nedeniyle kapalı hacimde ciddi bir hava sirkülasyonu olmaktadır. Zorunlu olmadıkça klima sistemleri veya cihazları çalıştırılmamalıdır.
- Dükkân mahalleri içerisinde bulunan %100 iç hava ile çalışan Fan Coil veya VRF iç ünite ya da toprak kaynaklı ısı pompalı klima üniteleri salgın döneminde zorunlu olmadıkça çalıştırılmamalıdır. Çok sıcak havalarda iç ortam sıcaklığı arttığı zaman ortam sıcaklığını kontrol etmek için varsa taşınabilir HEPA filtreli hava temizleme üniteleri kullanılabilir. Ancak geri dönüş havasını kullanarak ortamın iklimlendirmesini gerçekleştiren sistemlerin ve cihazların en kısa zamanda %100 taze hava ile çalışan terminal VAV üniteli sistemlere dönüştürülmelidir.
- Oda havasını önemli ölçüde hareketlendirip hava akışına neden olan tavan veya taşınabilir vantilatörler (su buharlılar dahil) kullanılmamalıdır.
- Klima sistemlerinde üstten üflenen ve üstten toplanan hava zemindeki veya zemine yakın yerdeki damlacık çekirdeklerinin tekrar havaya karışmasına neden olacağı için, şartlandırılan havanın mümkün olduğu kadar üstten çok düşük hızda üflenmesi ve alttan toplanması ile enfeksiyon riski azaltılabilir.
- Büyük kapasiteli klima santralleri %100 dış hava ile çalıştırılmalıdır. Yani doğrudan dışarıdan alınan temiz hava şartlandırdıktan sonra ortama gönderilecektir. Ortamdan çekilen havanın ayrı bir egzoz fanı ile doğrudan dışarı atılması nedeniyle mikroorganizma yoğunluğu oldukça azalacaktır. Yüzde yüz dış hava ile çalışan klima cihazları ayrıca iç hava kalitesini de önemli ölçüde artıracaktır.

HAVALANDIRMA-İKLİMLENDİRME

- Yüzde yüz dış hava ile çalışan klima santralleri, bina kullanımında olmasa bile, daha az hava miktarı ile de olsa, gece ve hafta sonları da çalışır durumda olmalıdır. Üstelik gece boyunca veya sabaha karşı dış havanın soğukluğundan da faydalanarak iklimlendirme sistemlerini çalıştırılarak ortam sıcaklığını düşürmek mümkündür.
- Klima santralleri ve içindeki ekipmanlar sık sık dezenfekte edilmeli, santral emişine verilen dezenfektan sıvıları ile insanların olmadığı saatlerde klima santrali kanalları ve menfezler de dezenfekte edilmelidir.
- Klima santrallerinde fan durağan halde iken ısıtıcı bataryalarda bir saat boyunca şartlandırılmış sıcak su dolaştırmak suretiyle santral hücresi 60 °C'ye çıkartılarak da termal dezenfeksiyon yapılması da mümkündür.
- Klima santrallerinde kullanılan standart filtrelerin korona virüsünü tutma özelliği filtre verimliliğinden dolayı yoktur. Ancak filtrelerin kirlendiğinde temizlemek yerine yenileri ile değiştirilmesi gerekmektedir.
- Filtre değişimi aerosol oluşturacak işlem kabul edildiğinden, havalandırma sisteminde bakım yapan ve filtreleri değiştiren personel kişisel koruyucu donanım (KKD) olarak önlük, N95/FFP2 maske, gözlük/ yüz koruyucu ve eldiven kullanılmalıdır. Çıkarılan filtre ve KKE sağlık kurumlarında tıbbi atık kutusuna atılmalıdır. Hastane dışındaki alanlarda filtre ve KKE çift poşetlenerek evsel atık kutusuna atılabilir.
- Kirli hava çıkışının yapıldığı yerlerden insan geçişi engellenmelidir.
- Kuru hava enfeksiyon riskini artıracığı için ortam neminin %40'ın altına düşmemesi gerekmektedir. Bağıl nemin %40-60 arasında kalması için klima sistemlerinde önlem alınmalıdır.
- Yüksek hava hızları da enfeksiyon riskini arttırdığı için klima sistemleri veya cihazları salgın dönemlerinde minimum hava debileri ve hızlarında çalıştırılmalıdır.
- Havalandırma sistemlerinin bakımı üretici firma önerileri doğrultusunda, düzenli olarak yapılmalıdır.

İLK YARDIM

- Cankurtaranlar canlandırma ve ilk yardım işlemleri 1 metreden yakın temas gerektiren ve aerosol oluşturan işlemler olması nedeniyle bu işlem sırasında mutlaka FFP2/N95 maske kullanılmalı, ayrıca eldiven ve yüz koruyucu kullanması da gereklidir. Bu yüzden, işletmelerde canlandırma ve ilkyardım işlemi yapmaya yetkili personel olması durumunda, bu kişilerin ihtiyaç halinde kullanımı için işletmede mutlaka FFP2/N95 maske, eldiven ve yüz koruyucu bulundurulmalıdır.
- Canlandırma işlemi sırasında suni solunum maskesi ve balon ventilasyon kullanılmalı, ağızdan ağıza solunum tercih edilmemelidir. Bu yüzden, işletmelerde canlandırma işlemi yapmaya yetkili personel olması durumunda, bu kişilerin ihtiyaç halinde kullanımı için işletmede mutlaka suni solunum maskesi ve balon ventilasyon bulundurulmalıdır.
- Cankurtaranlar canlandırma ve ilk yardım gibi Kovid-19 açısından yüksek riskli girişimler yapabilmesi nedeniyle standart enfeksiyon kontrol önlemlerine uygun çalışmalıdır.

İŞLETME ARACI

- Mümkünse araçların her zaman aynı personel tarafından kullanımı sağlanmalıdır.
- İş makineleri ve motorlu araçların kabin bölümlerine yetkili kullanıcılar dışındaki kişilerin alınması engellenmelidir.
- Araçlara el antiseptiği ile ellerin temizliği sağlanarak binilmelidir.
- Araç içinde sürekli maske takılmalıdır.
- Araçlarda el antiseptiği ya da en az yüzde 70 alkol içeren kolonya bulundurulmalıdır.
- Ortak kullanılan iş makineleri veya motorlu araçların temizlik ve dezenfekte işlemleri her kullanıcı değişimi öncesinde tekrarlanmalıdır.
- Araçların el teması yoğun yüzeyleri (kapı kolları, cam kumandaları, direksiyon, vites, radyo vb.) her kullanımdan sonra %70 alkol içeren ürünle dezenfekte edilmelidir.
- Vardiya değişimlerinde iş makinesi ve kamyon vb. araçlar dezenfekte edilmelidir.
- Hafif araçlar günlük olarak dezenfekte edilmelidir.
- Tedarikçi araçları ile ilgili temizlik ve hijyen kontrolleri yapılmalıdır.
- Dışarıdan gelen iş makineleri ve motorlu araçlar uygun şekilde dezenfekte edilmelidir.

İŞ YERİNE GİRİŞ-ÇIKIŞ

- Mümkün olan işletmelerde, içeride kalabalık oluşmasını engellemek için, müşteriler randevu ile kabul edilmeli ve müşterilerin randevu saatinde gelmeleri istenmelidir. Randevu işlemleri sırasında ateş, öksürük, burun akıntısı, nefes darlığı, boğaz ağrısı, baş ağrısı, kas ağrıları, tat ve koku alma kaybı ya da ishal bulguları açısından sorgulanmalıdır. Bu belirtilerden birini tarif eden, Kovid-19 tanısı alan ya da temaslı olanlara randevu verilmemelidir.
- Mümkün olan işletmelerde, içeride kalabalık oluşmasını engellemek için, müşteri siparişleri ya da işlemleri internet ya da telefon üzerinden karşılanmalıdır.
- Vale hizmeti verilmesi önerilmemektedir. Veriliyorsa, vale maske kullanmalı ve araçlara maskesiz binmemelidir. Valeler eldiven kullanmamalıdır, her araç teslim alma ve teslim etme hizmetinden önce ve sonra ellerini uygun antiseptik ile temizlemelidir.
- Kurye, kargo görevlisi vb. kişiler içeri alınmamalı, teslimatlar dış kapıda yapılmalıdır.
- İçeride kalabalık oluşmasını engellemek için, dış kapıya içeriye girilmesini engelleyecek basit bir uyarıcı/engelliyici koyulmalıdır. Bu, kapının her iki tarafından tutturularak asılabilecek basit bir kırmızı renkli kordon ya da şerit olabileceği gibi, kasa, plastik duba gibi bir blokaj materyali de olabilir.
- Giriş ve çıkışlarda kişilerin birbirleriyle temas etmesini ve kalabalık olmasını engelleyecek ve sosyal mesafeyi koruyacak (en az 1 metre) şekilde düzenlemeler yapılmalı; kişiler giriş ve çıkışta sırayla hareket etmeli, sırada durulması gereken alanlar aralarında en az 1 metre sosyal mesafe olacak şekilde yer işaretleriyle belirlenmeli, gerekirse zeminde tek yönlü gidiş-geliş işaretleri konmalıdır.
- Tüm girişlerde alkol bazlı el antiseptiği ya da en az %70 alkol içeren kolonya bulundurulmalı; doluluk durumu belirli aralıklarla kontrol edilmeli, üzerine ekleme yapılmamalı, boşalan yenisiyle değiştirilmeli ve giriş yapan herkesin kullanması sağlanmalıdır.
- Giriş ve çıkışlara pedallı ve kapaklı çöp kutusu konulmalı, düzenli olarak boşaltılmalıdır.
- Mümkünse giriş ve çıkışlar için ayrı kapılar kullanılmalı ve gerekirse ilave giriş ve çıkış kapısı açılmalı, mümkün değilse aynı kapı şeritle ayrılmalı, zeminde tek yönlü gidiş-geliş işaretleri konulmalıdır.

İŞ YERİNE GİRİŞ-ÇIKIŞ

- Girişte otomatik olmayan döner kapılar kullanılmamalıdır.
- Girişte hava perdesi varsa kapatılmalıdır.
- Girişte dezenfektan püskürtme işlemi (dezenfektan tüneli vb uygulamalar) yapılmamalıdır.
- Girişte dezenfektan paspası uygulaması yapılmamalıdır.
- İş yerine giriş ve çıkışlarda bulaş riskini artırabilecek parmak izi okutulması gibi sistemler kullanılmamalı, mümkünse temassız sistemler kullanılmalıdır.
- Kovid-19 vakası ya da temaslı müşteriler içeri alınmamalıdır. Müşteriler işletmeye HES kodu ile giriş yapmalıdır. Her müşteri HES kodunu üretmeli, işletmede görevli bir personel "Hayat Eve Sığar" mobil uygulaması üzerinden müşterinin HES kodunu sorgulayarak uygulamanın onay verdiği kişilere tesisler kullandırılmalıdır. Uygulamanın vaka veya temaslı bilgisi verdiği kişiler tesise alınmamalıdır. (Müşteriler randevu almadan önce aynı uygulama üzerinden kendi risk durumlarını görebilirler).
- Kişilerin kuruluşa girişleri ile ilgili belirlenen ateş ölçümü vb. kuralların uygulanması ve uygun olmayanların kuruluşa alınmayıp en yakın sağlık kuruluşuna sevki ile ilgili metot belirlenmelidir.
- Girişte herkesin (çalışanların, tedarikçilerin, müşterilerin, ziyaretçilerin vb.) tıbbi maske ve yüz koruyucu kullanan bir personel tarafından, temassız ateş ölçer ile ateşi ölçülmeli ve semptomları sorgulanmalıdır. Ateşi 38 dereceden yüksek olanlar, öksürük, burun akıntısı, nefes darlığı gibi belirtileri olanlar içeri alınmamalı; Kovid-19 açısından değerlendirilmek üzere, tıbbi maske takılı olarak sağlık kuruluşlarına yönlendirilmelidir.
- Ağız ve burnu kapatacak şekilde tıbbi ya da bez maske takmayan hiç kimse içeriye alınmamalı, maskesi olmayan kişiler için girişte maske bulundurulmalıdır. Bebeklerde ve 2 yaş altı çocuklarda boğulma tehlikesi nedeniyle maske önerilmez; 2 yaş üzerindeki çocuklar ise çocuk maskeli olmalıdır.
- İşletmenin müşteri kapasite bilgisi girişte, kapıya ya da kolayca görülebilir bir yere asılmalı ve kapasiteye uygun sayıda kişi içeriye alınmalıdır.

İŞ YERİNE GİRİŞ-ÇIKIŞ

- Müşterilerden iş yerine tek başlarına girmeleri istenmeli, eşlik eden diğer kişiler dışarıda kalmalıdır.
- İçeriye misafir alınmamalıdır.
- Giriş yapanlarla tokalaşma, kucaklaşma, sarılma yapılmamalıdır.
- Girişte, giriş yapan herkesin kolayca görebileceği bir yerde, şu konuları içeren afişler, panolar, tabelalar vb. olmalı ve giriş yapan herkesin okuması sağlanmalıdır: Ateş, öksürük, burun akıntısı, solunum sıkıntısı gibi belirtiler gösterenler ile Kovid-19 tanısı alan ya da temaslı olan kişilerin (personel, müşteri, ziyaretçi, vb) içeriye girmemeleri ve alınmayacağı, bu kişilerin hemen bir sağlık kurumuna başvurması gerektiği; Kovid-19'dan korunma önlemleri; sosyal mesafenin korunması (en az 1 metre); maske kullanımı; el hijyeni, el yıkama ve tokalaşmama; sosyal mesafe; içeride uygulanan ve uyulması gereken kurallar.
- Danışma ofisinde (resepsiyon bankosunda) görevli kişiler maske ve siperlik kullanmalı ya da mümkün olan yerlerde ziyaretçi ile görevli arasına seperatör düzenlenmelidir.
- Danışma ofisinde (resepsiyon bankosunda) iletişim planına göre belirlenmiş olan personel acil durum iletişim çizelgesi ve acil iletişim numaraları (yerel sağlık, hastane, kuruluş doktoru, ambulans vb.) bulunmalı ve her zaman ulaşılır olmalıdır.
- Ziyaretçi kartları her kullanımdan önce dezenfekte edilmelidir.
- Danışma bölümü (resepsiyon bankosu) için, temizlik ve dezenfeksiyon planları olmalı ve plan en az aşağıdakileri kapsamalıdır:
  - a) Danışmada yüzeylerin ziyaretçi yoğunluğu da dikkate alınarak belirli aralıklarla temizlenmesi sağlanmalıdır.
  - b) Danışma alanının en az günlük olarak deterjan ve su veya dezenfektanlarla temizlenmesi, danışmadaki kalemler, ziyaretçi kartlarının da dezenfektan ile temizlenmesi kontrol altına alınmalıdır.
- Resepsiyon/bekleme alanında gereksiz eşyalar kaldırılmalı, mobilya ve eşyalar temizlenebilir olmalı ve düzenli olarak temizlenmelidir.

İŞ YERİNE GİRİŞ-ÇIKIŞ

- Resepsiyon/bekleme alanındaki oturma gruplarında sosyal mesafeyi sağlayacak düzenlemeler yapılmalı, gerekli yerlerde zemine ve oturma alanlarına işaretlemeler yapılmalıdır.
- Resepsiyon/bekleme alanında ortak kullanım amacıyla gazete, dergi bulundurulmamalıdır.
- Resepsiyon/bekleme alanını kullanan ya da bu alanda hizmet eden herkes maske takmalıdır.
- Resepsiyon/bekleme alanında el antiseptiği bulundurulmalıdır.

KASA-ÖDEME ALANI

- Kasa önünde sıra beklerken durulması gereken yerlerin zemini, aralarında en az 1 metre mesafe olacak şekilde işaretlenmelidir.
- Personeli korumak için tezgâhlar ve kasa görevlileri ile müşteri alanı arasına geçici bir şeffaf ayırıcı veya pencere yerleştirilmelidir. Bunun sağlanamadığı ve en az 1 metre sosyal mesafenin korunamadığı durumlarda personel tıbbi maskeye ek olarak yüz koruyucu da kullanılmalıdır.
- Eldivenin doğru kullanılmaması Kovid-19 bulaşma riskini artırabileceğinden çalışanlar kart, para veya fiş alırken teması önlemek için eldiven kullanmamalıdır. Ellerin yıkanması veya el antiseptiği kullanılması yeterli olacaktır.
- Ödemelerde mümkün olduğunca nakit ödemedenden kaçınılmalı; kartlı ve mümkünse temassız ödeme teşvik edilmelidir.
- Ödeme noktası yakınında el antiseptiği bulundurulmalı, özellikle nakit para ödemelerinden sonra kullanılmalı, doluluğu belirli aralıklarla kontrol edilmeli, üzerine ekleme yapılmamalı ve boşalan yenisi ile değiştirilmelidir.
- Kişiler ödeme terminalini kullanır ve dokunurlarsa hemen arkasından temas edilen yüzeyler %70'lik alkol ile temizlenmelidir
- Klor bileşikleriyle temizlik yapılmasının uygun olmadığı yazar kasa ve POS cihazı yüzeyleri sık sık %70'lik alkolle silinerek dezenfeksiyon sağlanmalı ve 1 dakika kurumaları beklenmelidir.

KİŞİSEL KORUYUCU DONANIM

- Herkes işyerinde bulunduğu sürece ağız, burnu ve çeneyi kapatacak şekilde tıbbi ya da bez maske takmalıdır. Bebeklerde ve 2 yaş altı çocuklarda boğulma tehlikesi nedeniyle maske önerilmez; 2 yaş üzerindeki çocuklar ise çocuk maskeli olmalıdır.
- Yüksek efor gerektiren sporlar nefes alıp vermeyi zorlaştırabileceği için maskesiz yapılabilir.
- Maskenin dış yüzeyine dokunulur ise alkol içerikli el antiseptikleri ile el hijyeni sağlanmalıdır.
- Maskeler nemlendikçe ya da kirlendikçe değiştirilmeli; değiştirilirken maske ön yüzüne dokunulmadan, yanlarda yer alan lastiklerinden, bağcıklı ise bağcıklarından tutularak çıkartılmalı; yeni maske takılmadan önce ve sonra eller yıkanmalı ya da el antiseptiği ya da en az yüzde 70 alkol içeren kolonya ile eller dezenfekte edilmeli; maskelerin ön yüzüne dokunulursa el hijyeni sağlanmalıdır.
- Yalancı güven hissi oluşturarak Kovid-19 bulaşma riskini arttırabileceği için, temizlik personeli, bulaşık yıkayanlar, et ve et ürünleri ile paketlenmemiş gıda işleme ve satışında çalışan personel haricindeki çalışanların eldiven kullanımı önerilmemektedir.
- Eldiven kullanmak gerekiyorsa, sık sık değiştirilmeli; eldivenli iken yüz, göz, ağız, burun ve çevreye dokunulmamalıdır.
- 1 metreden yakın temas gerektiren durumlarda maskenin yanında yüz koruyucu siperlik ya da gözlük de kullanılmalıdır.
- Kovid-19'dan korunma amacıyla kullanılan tek kullanımlık olmayan gözlükler ve yüz koruyucular kişiye özel olmalıdır.
- Tek kullanımlık olmayan yüz koruyucu siperlik ve gözlük %70'lik alkol ile silinerek tekrar kullanılabilir.
- Tek kullanımlık olmayan tekstil önlükler en az 60 C'da yıkanarak yeniden kullanılabilir.
- İşin yürütümü esnasında kullanılan çizme, eldiven gibi malzemeler kişiye özel olmalı ve ortak kullanımdan kaçınılmalıdır.

KİŞİSEL KORUYUCU DONANIM

- Personele yaptığı işe uygun kişisel koruyucu donanım (koruyucu önlük, tıbbi maske, gözlük, yüz koruyucu, eldiven vb.) sağlanmalı ve kullanımı izlenmelidir.
- Koruyucu ekipmanlar biyolojik etkenlerle kontamine olamayacağı ve dışarıda giyilen kıyafetlerle temas etmeyeceği yerlerde depolanmalıdır.
- Giyilirken, sırayla önlük-maske-gözlük/yüz koruyucu-eldiven giyilmeli; çıkarılırken sırayla eldiven-gözlük/yüz koruyucu-önlük-maske çıkarılmalıdır.
- Kişisel koruyucu ekipmanların giyilmesi ve çıkartılması sonrasında her seferinde uygun el hijyeni sağlanmalıdır. Eller en az 20 saniye su ve sabunla yıkanmalı veya el antiseptiği kullanılmalıdır.
- Hastane dışı işletmelerde, çalışanların kullandığı kişisel koruyucu ekipmanlar (eldiven, maske, tek kullanımlık yüz koruyucu ve tek kullanımlık önlükler) diğer evsel atıklar ile birlikte kapaklı, pedallı çöp kutularına atılmalı, sonrasında el antiseptiği kullanılmalıdır.

LAVABO-TUVALET-DUŞ

- Çalışan sayısına göre yeterli sayıda tuvalet, duş ve lavabo olanağı sağlanmalıdır.
- Tuvaletlerin giriş kapıları mümkünse otomatik kapı sistemi olarak düzenlenmeli, düzenlenememesi halinde giriş kapılarının kollarının sık sık dezenfeksiyonu sağlanmalıdır.
- Tuvalet girişlerinde ve tuvaletlerde yüzde 70 alkol içeren el antiseptiği bulundurulmalıdır.
- Lavabo, duş yerleri ve tuvaletlerde sosyal mesafe kuralına dikkat edilmeli; bu konuda gerekirse yer işaretleri, şerit, bariyer gibi düzenlemeler yapılmalıdır.
- Yan yana olan lavabolar ve pisuvarlarda sosyal mesafeyi korumak ve teması önlemek için bir dolu, bir boş olacak şekilde bazılarının kullanıma kapatılması veya separatör yaptırılması sağlanmalıdır.
- Tuvaletlerde yeterli miktarda tuvalet kağıdı, kağıt havlu, sıvı sabun bulundurulmalı ve devamlılığı sağlanmalıdır. Antiseptik içeren sabuna gerek yoktur.
- Lavabo, duş yerleri ve tuvaletlerde yeterli sayıda kapaklı, pedallı çöp kutuları bulundurulmalıdır.
- Tuvaletlerdeki ve duşlardaki musluk ve duş bataryaları, sabunluklar ve kağıt havluluklar mümkünse fotoselli olmalıdır
- Tuvaletlere ve lavabolara el yıkama ve maske kullanımı ile ilgili afişler asılmalıdır.
- Alafranga tuvaleti kullandıktan sonra mutlaka kapağını kapatıp sifon çekilmelidir.
- Hepafiltreli hava akımı ile çalışan el kurutma cihazları dışında el kurutma cihazları kullanılmamalıdır.
- Duş ve tuvalet pencereleri açık tutulmalı ve kapıları açılarak sık sık havalandırılmalıdır.
- Toplu tuvalet alanlarındaki egzoz fanları çalışır halde tutularak bu alanların negatif basınçta tutulması sağlanmalıdır.

LAVABO-TUVALET-DUŞ

- Uzun süre kullanılmayan tuvaletlerdeki yer süzgeçleri ve lavabo sifonlarındaki bariyer görevi yapan su buharlaşarak havaya karışmış olabilir. Suyun buharlaşması nedeniyle tuvalet hacmi kanalizasyona açık hale gelir. Kuru sifonlar bulaşma riskini artırabilir. Toplu kullanıma açık tuvaletlerde yer süzgeçleri ve lavabo sifonları kuru halde bırakılmamalıdır.
- Tuvalet, duş ve lavaboların temizliği günde en az iki kez yapılmalı; tuvaletlerin ve duőların zeminleri, klozetler, pisuarlar, lavabolar, musluk ve batarya başlıkları, kapı kolları sık sık, mümkünse her kullanımdan sonra temizlenmeli ve dezenfekte edilmelidir.
- Lavabo ve tuvalet dezenfeksiyonu için, bu alanlarda su ve deterjan ile temizlik yapıldıktan sonra, 1/10 sulandırılmış çamaşır suyu (Sodyum hipoklorit Cas No: 7681-52-9) kullanılmalıdır
- Tuvalet temizliği yapan personelin tıbbi maske ve eldiven kullanması sağlanmalıdır. Temizlik sonrasında personel maske ve eldivenlerini çıkarıp çöp kutusuna atmalı, ellerini en az 20 saniye boyunca su ve sabunla yıkamalıdır.
- Tuvalet, lavabola ve duőların temizlik saatleri kayıt edilmeli ve temizlik saatleri görünür şekilde asılmalıdır.

MAL KABUL ALANI

- Genel olarak Kovid-19 virüslerinin cansız yüzeylerde bulunabileceği gösterilmiş olmakla birlikte hastalık oluşturacak miktarda bulunmaması nedeniyle paket veya kargo ile bulaş beklenmemektedir. Dünya Sağlık Örgütü ve Avrupa Hastalık Korunma ve Kontrol Merkezi gibi sağlık kuruluşlarının da bu konuda kısıtlaması yoktur. Esas bulaş yolu virüsü taşıyan kişi ile yakın temastır, bununla birlikte hasta kişinin solunum parçacıkları ile kirlenmiş yüzeylere dokunma ve sonrasında yüze dokunma ile bulaş ihtimali olduğundan el hijyenine dikkat edilmelidir.
- Mal Kabul Bölümünde kargo malzemeleri ve insanlar üzerine dezenfektan püskürtülmemelidir. Dünyadaki sağlık otoriteleri (Dünya Sağlık Örgütü, Avrupa Hastalık Kontrol ve Korunma Merkezi ve Amerika Birleşik Devletleri Hastalık Kontrol ve Korunma Merkezi) tarafından önerilmeyen bu işlem toksik etkileri nedeniyle insan sağlığına zararlı olabilir.
- Bu alanlardaki çalışma mümkün olan en az personel ile yürütülmelidir.
- Görevli personel dışındaki kişiler bu alanlarda bulunmamalıdır.
- Personelin sosyal mesafe kuralına (en az 1 metre) uymaları sağlanmalıdır.
- Görevli personel maske takmalıdır.
- Kolay ulaşılabilir yerlerde el antiseptiği bulundurulmalıdır.

MESCİT

- Kovid-19 el teması ve solunum salgılarıyla bulaşmaktadır. Bu nedenle salgın devam ederken mescitlerin mümkünse kullanılmaması önerilir
- Abdest alırken ve namaz kılarken sosyal mesafeye (en az 1 metre) uyulmalı ve mesafe işaretlemeleri yapılmalıdır.
- Abdest alınan yerlerde tek kullanımlık kağıt havlu ya da kişiye özel havlu kullanılması sağlanmalıdır.
- Abdest alınan yerlerde hepa filtreli hava akımı ile çalışan el kurutma cihazları dışında el kurutma cihazları kullanılmamalıdır.
- Mescide girerken ve namaz esnasında da maske takılmaya devam edilmelidir.
- Mescit girişinde el antiseptiği bulundurulmalıdır
- Mescit içerisinde 4 metrekareye 1 kişi düşecek şekilde planlama yapılmalıdır.
- Vakit namazları bireysel kılınmalı, mescit içerisinde kalabalık oluşturulmamalıdır.
- Mescit içerisindeki Kur'an-ı Kerim dahil diğer kitaplar kilitli dolaplarda bulundurulmalı, ortak kullanımı önlenmelidir.
- Mescitlerden terlikler kaldırılmalıdır.
- Ortak kullanımda olan tespih, takke, rahle, seccade vb kaldırılmalıdır. Seccade ve tespih kişiye özel olmalıdır.
- Camilerde ve diğer ibadethanelerde klima cihazları kesinlikle çalıştırılmamalı, mümkün olduğu kadar doğal havalandırma ile havalandırılma sağlanmalıdır.
- Mescit en az günde bir defa temizlenmelidir.
- Mescitte bulunan halılar su ve deterjanla temizlenmeli, mescit ve varsa abdest alınan yerlerin temizliğine dikkat edilmelidir.
- Mescit sık sık havalandırılmalıdır.

OFİS

- Ofiste 4 metrekareye bir kişi düşecek şekilde personel ve müşteri planlaması yapılmalıdır.
- İş yerinde personelin birbiriyle ve müşterilerle aralarında sosyal mesafeyi (en az 1 metre, 3-4 adım) koruyacak şekilde düzenleme yapılmalı; masalar ve sandalyeler arası mesafe en az 1 metre olmalıdır.
- Ofise amacı dışında kişi ya da misafir alınmamalıdır.
- Ofis girişinde el antiseptiği bulundurulmalı ve içeri giren herkesin antiseptiği kullanması sağlanmalıdır.
- Çalışanların birbirlerinin masalarını, telefonlarını veya diğer iş araç ve ekipmanlarını kullanmalarını engelleyecek şekilde düzenlemeler yapılmalı ve çalışanlar uyarılmalıdır.
- Ofiste herkes maske kullanmalıdır.
- Ofislerin pencereleri açılarak odaların sık havalandırılması sağlanmalıdır. Merkezi havalandırma sistemleri bulunan binaların havalandırması %100 doğal hava sirkülasyonunu sağlayacak şekilde düzenlenmeli, havalandırma sistemlerinin bakımı ve filtre değişimleri üretici firma önerileri doğrultusunda yapılmalıdır. Vantilatörler çalıştırılmamalıdır. Küçük ofislerde aynı kişiler tarafından kullanılan, her tür bireysel klima kullanılmasında sakınca yoktur.
- Klor bileşikleri bazı yüzeylerde korozyon oluşturabilir. Bu nedenle ekranlı araçlar ve ilgili parçaları (klavye, fare, ortak telefon, diyafon, mikrofon, fotokopi makinası, yazar kasa, pos cihazı, vb.) dahil olmak üzere kullanılan tüm ekipmanın ve çalışma ortamının hijyeninin sağlanması amacıyla önce nemli bezle silinerek temizlenmelidir. Dezenfeksiyon en az % 70'lik alkol ile ıslatılmış bezle silinerek yapılmalı, yüzeyde en az 1 dakika kalması sağlanmalıdır. Elektronik aletler için silinebilir kılıflar kullanılabilir.

PAKETLEME ALANI

- Genel olarak Kovid-19 virüslerinin cansız yüzeylerde bulunabileceği gösterilmiş olmakla birlikte hastalık oluşturacak miktarda bulunmaması nedeniyle paket veya kargo ile bulaş beklenmemektedir. Dünya Sağlık Örgütü ve Avrupa Hastalık Korunma ve Kontrol Merkezi gibi sağlık kuruluşlarının da bu konuda kısıtlaması yoktur. Esas bulaş yolu virüsü taşıyan kişi ile yakın temastır, bununla birlikte hasta kişinin solunum parçacıkları ile kirlenmiş yüzeylere dokunma ve sonrasında yüze dokunma ile bulaş ihtimali olduğundan el hijyenine dikkat edilmelidir.
- Bu alanlarda mümkün olan en az personel ile çalışma yürütülmelidir.
- Bu alanlarda görevli personel dışındaki kişiler bulunmamalıdır.
- Görevli personel maske takmalıdır.
- Personelin sosyal mesafe kuralına (en az 1 metre) uymaları sağlanmalıdır.
- Kolay ulaşılabilir yerlerde el antiseptiği bulundurulmalıdır.

RİSK DEĞERLENDİRMESİ-ACİL DURUM PLANI-ORGANİZASYON

- İşletmelerde Kovid-19 kapsamındaki tüm işleyişten sorumlu bir personel görevlendirilmelidir.
- İş yerindeki Kovid-19 önlemleri iş sağlığı ve güvenliği kurulunun bulunduğu işyerlerinde kurul tarafından, diğer işyerlerinde ise işveren veya vekili koordinesinde, bulunması halinde işyeri hekimi, iş güvenliği uzmanı ve diğer sağlık personeli ile çalışan temsilcisi ve mümkünse ilkyardım eğitimi almış veya tecrübesi olan kişilerden oluşan Hazırlık Ekibi tarafından yürütülmelidir. Kurul ya da Hazırlık Ekibi alınacak tedbirlerle ilgili çalışmaları yürütmeli; işyerindeki hijyen ve temizlik konularında gerekli çalışmaları yürütmeli; kurum içi ve kurum dışı iletişimi koordine etmeli ve acil durum planını güncel tutmalı; şüpheli vakalarda izolasyon ve karantina prosedürünün oluşturulması için ALO 184 Koronavirüs Danışma Hattı ve Sağlık Bakanlığı'na bağlı en yakın hastane ile iletişime geçilmesini sağlamalı; resmi makamların tavsiye kararlarını ve İSGGM tarafından yayınlanan bilgilendirmeleri takip etmeli ve gereğini yapmalıdır.
- Kovid-19 salgını dikkate alınarak risk değerlendirme ve acil durum planları, resmi makamların tavsiyeleri doğrultusunda güncellenmelidir.
- Risk Değerlendirmesi yapılırken tehlikeler, riskler ve alınacak önlemlerin belirlenmesinde aşağıda yer alan temel ilkeler göz önünde bulundurulmalıdır:
  - a) Çalışanların işyerinde nerede ve nasıl Kovid-19 virüsüne maruz kalabileceğine ilişkin değerlendirme yapılması, işyerinde işin özelliği nedeniyle yüksek risk altındaki çalışanların belirlenmesi, iş süreçleri ve çalışma şekillerinin değerlendirmeler sonucu yeniden planlanması
  - b) İşyerinde aynı anda bulunan çalışan sayısının asgari oranda tutulması için uzaktan çalışma, dönüşümlü çalışma, çalışma süresinin organizasyonu gibi planlamaların yapılması
  - c) Maruziyetin azaltılması için, özellikle yemekhane ve dinlenme alanlarında, sosyal mesafenin arttırılmasına ilişkin önlemlerin belirlenmesi
  - d) Çalışanların bireysel risk faktörlerinin (ör; kronik rahatsızlığı olan çalışanlar, gebe çalışanlar gibi özel politika gerektiren çalışanlar vb.) belirlenmesi ve bu çalışanların korunması için gerekli tedbirlerin değerlendirilmesi
  - e) Enfeksiyonun önlenmesi için alınması gereken temel önlemlerin belirlenmesi
  - f) Hasta kişilerin belirlenmesi ve izolasyonu için politikalar ve prosedürlerin belirlenmesi
  - g) İşyerinde çalışanlara verilmek üzere Kovid-19 virüsüne karşı koruma sağlamaya uygun ve yeterli sayıda kişisel koruyucu donanım (KKD) tedarikinin planlanması.

RİSK DEĞERLENDİRMESİ-ACİL DURUM PLANI-ORGANİZASYON

- Acil durum planında şunlara dikkat edilmelidir:
  - a) Kovid-19 vakasından şüphelenilmesi halinde gerçekleştirilecek çalışmalarda görevlendirilecek çalışanlar ve sorumlulukları ayrıntılı olarak belirlenmelidir.
  - b) Ateş , öksürük, solunum sıkıntısı vb. belirtiler gösteren çalışanların, acil durum eylem planı kapsamında görevlendirilen personel ile iletişim sürecine ilişkin yöntemler (telefon, telsiz, önceden belirlenmiş bir noktaya müracaat vb.) ayrıntılı olarak belirlenmelidir.
  - c) Acil durum eylem planı güncellenirken vaka tespiti halinde alınması gereken tedbirler ile birimler arası koordinasyon ve muhtemel yeni vakalara yönelik gerçekleştirilmesi gereken faaliyetler dikkate alınmalıdır.
  - d) Acil durumlarda birimler arası koordinasyon ve iletişimin etkin şekilde sağlanabilmesine yönelik düzenlemeler yapılmalı ve tüm ekipler bilgilendirilmelidir.
  - e) Salgına yakalandığından şüphelenilmesi halinde ilgili çalışanların nasıl izole edileceği ve olası vakaların nasıl raporlanacağı hakkında gerekli süreçler planlanmalıdır.
- Kuruluşta, salgına karşı bir Enfeksiyon Önleme ve Kontrol Eylem Planı hazırlanmalı; bu planda hazırlık ekibinde görevli çalışanlar ile sorumlulukları belirlenmeli; bu plan şunları içermelidir:
  - a) Kovid-19'a özgü, bulaş riskini minimum düzeyde tutacak şekilde, kapasite kullanımı ve KKD gereklilikleri
  - b) Uygun temizlik ve dezenfeksiyon işlemleri
  - c) Tüm faaliyet planlamalarında özel grupların erişilebilirliğinin dikkate alınması
  - d) Kuruluşa acil durumlar haricinde ziyaretçi kabul edilmemesi ile ilgili bilgilendirme ve gerekli tedbirler
  - e) Semptomları olan hastaları tespit edebilmeye yönelik uygulamalar (Örneğin; ateş ölçer)
- En az aşağıdaki maddeleri içeren Kontrol Önlemleri Hiyerarşisi oluşturulmalıdır.
  - a) Semptomları (belirtileri) olan kişilerin erken saptanmasını,
  - b) Sağlık otoritesine bildirilmesini/raporlanmasını;
  - c) Kişilerin erken izolasyonunu,
  - d) Kişilerin sağlık kuruluşuna nakledilmesi/naklinin sağlanmasını,
  - e) Doğrulanmış COVID-19'lu personelin iyileşmesini takiben en az 14 gün izolasyon sonrasında işe dönmesinin sağlanması.

RİSK DEĞERLENDİRMESİ-ACİL DURUM PLANI- ORGANİZASYON

- Kuruluş hijyen, enfeksiyon önleme ve kontrolünün oluşturulması, uygulanması, sürekliliğinin sağlanması için ihtiyaç duyulan kaynakları tespit ve temin etmeli (Bu kaynaklar; salgın hastalığa göre yetkili otoritelerce belirlenmiş ve belirtilerin tespiti için kullanılacak (temassız ateş ölçer vb.) kaynakları, hijyen için gerekli kaynakları (su, sabun, en az %70 alkol içeren dezenfektan, el antiseptiği, kolonya vb.) izolasyon için gerekli kaynakları (maske, eldiven, yüz koruyucu vb.) ile atık yönetimi için gerekli kaynakları (kapaklı atık kumbaraları vb.) içermelidir); hijyen, enfeksiyon önleme ve kontrolün sağlanmasının etkili şekilde uygulanması ile proseslerin işletilmesi ve kontrolü için sorumlu olacak kişi/kişileri belirlemeli ve görevlendirmelidir.
- Salgına karşı alınacak önlemlerle ilgili görevlendirilen çalışanlar, çalışan temsilcileri ve diğer çalışanlar güncellenen acil durum planları, bu kapsamda dikkat etmeleri gereken hususlar ve görevleri hakkında bilgilendirilmeli ve plan kapsamında ne yapmaları veya yapmamaları gerektiğinin farkında olmaları sağlanmalıdır.
- Alt yüklenicilerin alınan tüm önlemlere uygun hareket edip etmediği kontrol edilmelidir.
- Tedarikçiler, bakım firmaları gibi kabulü zorunlu firmalara Kovid-19 bilgilendirme mail yazısı paylaşılmalıdır.
- Birden fazla işverenin bulunması durumunda salgına karşı alınacak tedbirlerde işbirliği ve koordinasyona, işverenler arasında düzenli bilgi alışverişinin sağlanmasına özen gösterilmelidir.
- Acil durumlarda yapılması gerekenleri anlatan ve acil durum iletişim bilgilerini gösteren dokümanların (afiş vb.) ortak kullanım alanları başta olmak üzere çalışanlar tarafından kolaylıkla görülebileceği yerlere asılması sağlanmalıdır.

RUH SAĞLIĞI

- Çalışanların fiziksel ve zihinsel olarak kendilerini iyi hissetmedikleri durumlara özgü prosedürler olmalıdır.
- Çalışanların hasta ya da kendini karantinaya altına alması gereken haller için özel izin prosedürleri olmalıdır.
- Çalışanların psikolojik sağlık ve güvenliği için riskler ve risk grubundaki çalışanlar belirlenmelidir.
- Çalışanların sağlık ve güvenlik risklerini belirtmeleri durumunda, işyerinin riskleri yönetme konusunda planı olmalıdır.
- Engelli ya da diğer özel gereksinimi olan çalışanlar için özel planlamalar olmalıdır.
- Herhangi bir çalışan ya da ailesinin Kovid-19 teşhisi alması durumunda prosedürler, sunulacak kaynaklar ve destek planı belli olmalıdır.
- İş yükü veya düşük iş yükü açısından iş planı yapılmalıdır.
- İş yerinin Kovid-19'a maruz kalması durumunda planı olmalı ve bu plan tüm çalışanlarla paylaşılmalıdır.
- Kovid-19 döneminde personelden beklentiler ve hedefler belirlenmelidir.
- Kovid-19 döneminde, çalışanların aileleri için bir destek programı olmalıdır.
- Raporlama prosesleri belirlenmelidir.
- Evden çalışma konusunda personele eğitim verilmelidir.
- Evden çalışmaya uygun iletişim prosedürleri olmalıdır.
- Uzaktan çalışmaya uygun teknik ekipman konusunda çalışanların ihtiyaçları karşılanmalıdır.
- Uzaktan çalışmaya uygun yeni rutinler konusunda çalışanlarla iş birliği yapıp hemfikir olunmalıdır.

RUH SAĞLIĞI

- Alınan kararlara çalışanların katılımını arttıracak planlamalar yapılmalıdır.
- Çalışanlara çalışma ortamlarının sağlık ve güvenliği konusunda materyaller ya da eğitimler verilmelidir.
- Çalışanlara kişisel koruyucu donanım desteği verilmelidir (koruyucu maske, dezenfektan vs.).
- Çalışanlara Kovid-19'un ruh sağlığına etkisi konusunda koruyucu eğitimler verilmelidir.
- Çalışanların çevrimiçi çalışmaya yönelik teknik eksikleri konusunda eğitim, kurs vb. destek sağlanmalıdır.
- İş ve performansın nasıl olacağı konusunda çalışanlar bilgilendirilmelidir.
- İş yerinde çalışmaya devam edenler için, Kovid-19 tedbirleri ile ilgili yeterli bilgi ve doküman olmalıdır.
- Kovid-19'la ilgili tüm bilgi ve güncellemeler, tüm çalışanların erişebileceği şekilde uygulanmalıdır.

SERVİS ARACI

- Servis araçlarının taşıma kapasitesi sosyal mesafe göz önüne alınarak planlanmalıdır.
- Servis şoförleri işveren tarafından Kovid -19 hakkında bilgilendirilmelidir.
- Mümkünse servisin şoför koltuğu yolculardan uygun malzeme ile ayrılmalıdır.
- Araçlarda giriş kapısının yanına el antiseptiği ya da yüzde 70 alkol içeren kolonya konulmalı ve yolcular servise binmeden kullanılmalıdır.
- Araçların otopark ve bekleme alanındaki yoğunluklarını önlemek için belirli bir plan doğrultusunda giriş ve çıkış yapmaları sağlanmalıdır.
- Yolcular servise binerken ve inerken sosyal mesafe (>1 metre) kuralına uygun davranmalıdır. Sosyal mesafe kuralının bozulmaması için önlemler alınmalıdır.
- Servise binecek kişilerin ateşi ölçülmeli ve 38 C'den yüksek ateş, öksürük, burun akıntısı, nefes darlığı vb olanlara maske takılmalı, servise alınmamalı ve işveren bilgilendirilerek sağlık merkezine yönlendirilmelidir.
- Servisi kullanan personel evlerden alınma sırasına göre en arka sıradan başlamak üzere öne doğru sağ ve sol sıralarda cam kenarlarına oturmalıdır. Cam kenarları dolduktan sonra binen personeller arkadan öne doğru çapraz şekilde koridorlara oturtulmalıdır. Çapraz şekilde oturma düzeni de bittikten sonra binen personel arkadan öne olmak üzere boş koltuklara alınır. Servislerle transferi yapılan çalışanların servislerde yan koltuk boş kalacak ve arka arkaya gelmeyecek şekilde çapraz düzende oturtulması sağlanmalıdır.
- Koltuklara numara verilmeli, her personelin hangi koltuğu kullanacağı sabit hale getirilmeli ve liste serviste görünüş şeklinde asılmalıdır.
- Servis şoförleri, kişisel hijyen kurallarına uygun şekilde hareket etmeli ve aracın içinde mutlaka tıbbi maske kullanılmalıdır.
- Servise binen tüm yolcular araca binerken, inerken ve yolculuk boyunca maske takmalı ve çıkarmamalı ve servisi kullanan çalışanlara tek kullanımlık tıbbi maske sağlanmalıdır.

SERVİS ARACI

- Araç içine Kovid-19 ile ilgili uyulması gereken kurallar görünür bir şekilde asılmalı ve şoför ve yolcuların bu kurallara uyması sağlanmalıdır.
- Damlacık oluşturması nedeniyle servis içinde konuşulmamalı ve bağırılmamalıdır.
- Serviste bir mecburiyet olmadıkça su dahil içecek ve yiyecek kullanılmamalıdır.
- Servislerde pencereler uygun olan her fırsatta açılarak servisin iç havasının temizlenmesi sağlanmalıdır.
- Dış hava sıcaklığının uygun olması durumunda klima cihazları çalıştırılmamalıdır.
- Klima cihazları düşük hava debisinde çalıştırılmalıdır.
- Klimanın iç hava sirkülasyon düğmesi kapalı olmalıdır.
- Her servis turu tamamlandıktan sonra aracın iç yüzeyi su ve deterjanlı bezle silinmeli, sık dokunulan yüzeyler (kapı kolları, kol dayama/kolçaklar, tutacaklar, cam açma düğmeleri, emniyet kemeri tokaları) önce su ve deterjanlı bezle silinmeli, daha sonra da 1/100 oranında sulandırılmış çamaşır suyu veya %70'lik alkol ile dezenfekte edilmelidir. Bu amaçla Sağlık Bakanlığı ruhsatlı dezenfektanlar da kullanılabilir.
- Servisin genel iç temizliği gün sonunda su ve deterjan ile yapılmalıdır. Servisin temizliği yapılırken eldiven takılmalı, temizlik süresince eller yüze temas etmemeli ve temizlik bitiminde eldivenler kapaklı çöp kutularına ya da çöp torbalarına atılmalıdır.
- Temizlik yolcu olmadığı durumlarda yapılmalı ve sonrasında bir dakika beklenip havalandırılmalıdır.
- Servis araçlarının klima hava filtre bakımı düzenli olarak yapılmalıdır.
- Araç servisteyken, klima fanı çalışırken klima sistemi dezenfeksiyon işlemine tabi tutulmalıdır.

SOLUNUM HİJYENİ

- Öksürük veya hapşırık esnasında ağız ve burun mendille kapatılmalı, kullanılan mendil hemen çöpe atılmalıdır. Mendil yok ise ağız ve burnu kapatmak için eller değil dirsek iç yüzü kullanılmalıdır.
- Damlacık yoluyla bulaşmayı artırdığı için iş yerinde müşteriler ve çalışanlar yüksek sesle konuşmaktan kaçınmalıdır.
- Çalışma alanlarında yiyecek ve içecek bulundurulmamalıdır.
- İş yerinde müşterilere su dışında içecek ve yiyecek ikramı yapılmamalıdır.

SOSYAL MESAFE

- Çalışan ve müşteri dahil iş yerinin büyüklüğü ve özelliğine göre kapasite (metrekare başına kişi sayısı) şöyle planlanmalıdır:

a) 4 metrekareye 1 kişi olacak iş yerleri: Ayakkabı ve çanta satışı yapan esnaflar; bakkallar; büfe, kantin ve bayiler; kasap, manav, kuruyemişçi, balıkçı ve diğer gıda satış yerleri; kitap ve kırtasiye mağazaları; konfeksiyon, giyim mağazaları ve tuhafiyeler; kuyumcu, bijuteri ve saatçiler; oyuncak mağazaları; terzi, ayakkabı tadilat işletmeleri, kuru temizlemeciler; beyaz eşya ve mobilya mağazaları; kozmetik ve parfümeri mağazaları; akaryakıt istasyonları; elektronik ve telekomünikasyon mağazaları; elektrik, su, doğalgaz vb. tesisatçılar; market ve süpermarketler; internet kafeler; çay bahçeleri; dernek lokalleri; bilardo salonları; nikah ve düğün salonları; pazar yerleri (ya da tezgah sayısının iki katına kadar); ofis ve büro işletmeleri; emlakçı ve gayrimenkul danışmanlık ofisleri; millet kıraathaneleri; Gençlik ve Spor Bakanlığına bağlı gençlik merkezleri; öğren yerleri; optisyenlik müesseseleri; sergi salonları; açık oto pazarları; yatılı Kuran kursları ve mescitler; okullar; ilkyardım eğitim merkezleri; açık sinema, tiyatro vb alanları; Kredi Yurtlar Kurumu yurtları içindeki kantin ve kafeteryalar ile okuma ve çalışma salonları; toplantı salonları; park, bahçe, rekreasyon ve mesire alanları; hayvan satış yerleri; açık giyim ve süs eşyası pazarları (ya da tezgah sayısının iki katı kadar); hamam, sauna, buhar odaları, kapalı havuz ve jakuzi işletmeleri; kaplıcalar ve kaplıca havuzları; plajlar; site havuz alanları

b) 6 metrekareye 1 kişi olacak iş yerleri: Spor salonları ve fiziksel aktivitelerin yapıldığı diğer yerler; halı sahalar; spor salonları ve spor merkezleri; Gençlik ve Spor Bakanlığına bağlı gençlik merkezlerinin spor salonları; lunaparklar ve tematik parklar; Kredi Yurtlar Kurumuna bağlı yurtlar ve yurt spor salonları

c) 8 metrekareye 1 kişi olacak iş yerleri: Müzeler; AVM'lerdeki iş yerleri, market ve süpermarketler; güzellik merkezleri; kapalı sinema, tiyatro vb alanları; kapalı giyim ve süs eşyası pazarları; kapalı havuzlar; site havuzlarının içi

d) 10 metrekareye 1 kişi olacak iş yerleri: AVM ve plazalar

SOSYAL MESAFE

- Çalışma yöntemi, düzeni ve alanları gözden geçirilerek sosyal mesafe planı oluşturulmalıdır. Bu planda, işyerindeki çalışma düzeninin gerekli en az sayıda personelle sağlanması; mümkün olan çalışanların evden, uzaktan, vardiyalı ve dönüşümlü çalışması; ara dinlenmeleri ve yemek molalarını da kapsayacak şekilde, çalışma süreleri içinde çalışanların birbirleriyle etkileşimleri asgari düzeyde olması (örneğin dönüşümlü kullanma); işletmenin müşteri kapasitesinin belirlenmesi ve buna göre içeriği alınması dahil gerekli düzenlemeler yapılmalıdır.
- Her bir iş istasyonunda; makinelerin, tezgâhların ve ilgili aksamalarının en az sayıda çalışan tarafından kullanılmasını gözeterek şekilde iş planlaması yapılmalı ve mümkünse sabit veya hareketli ekipmanların iş güvenliği kuralları dikkate alınacak şekilde tek çalışan tarafından kullanılmasına özen gösterilmelidir.
- Açık ya da kapalı tüm işyeri alanlarında; çalışanlar, tedarikçiler, müşteriler ve ziyaretçilerin birbirleri arasındaki sosyal mesafe en az 1 metre (3-4 adım) olmalıdır.
- Bakıma ihtiyacı olan kişilerin ve çocukların aileleri ile arasında sosyal mesafe şartı aranmamalıdır.
- Diğer kişi ve gruplarla sosyal mesafe korunmak şartıyla, aynı aileden (anne, baba ve çocuklar) kişiler arasında sosyal mesafe kuralları uygulanmaz.
- Çalışanlar, müşteriler, tedarikçiler gibi işletme içindeki herkes sosyal mesafeyi korumaları konusunda uyarılmalıdır.
- İşletmenin dışında ya da içerisinde, sıra beklenen her yerde ve sosyal mesafenin sağlanması için gerekli yerlerde zemine ve oturma alanlarına işaretlemeler yapılmalıdır.
- Yürüme yollarının genişliği ve güzergâhı çalışanlar arasındaki sosyal mesafeyi koruyacak şekilde düzenlenmelidir.
- Tokalaşma, sarılma gibi yakın temaslardan kaçınılmalıdır.
- Müşterilerin içeride mümkün olduğu kadar kısa süre kalması sağlanmalıdır.

SOSYAL MESAFE

- Spor aktivitesi damlacık çıkışı ve hızını arttırmaktadır. Bu yüzden, spor için faaliyet yürüten işyerlerinde, ya da işyerlerinin spor yapılan alanlarında 1 metreden yakın temas ya da bedensel temas gerektiren (boks, güreş gibi) sporlar yapılmamalı; temas gerektirmeyen sporlarda kişiler arası sosyal mesafe en az 2 metre olarak uygulanmalıdır.

SOYUNMA ODASI

- Bu alanların girişine el antiseptiği konulmalıdır.
- Mümkünse kapılar el değmeden açılıp kapanabilecek şekilde düzenlenmelidir.
- Çalışanlar soyunma-giyinme alanlarına mutlaka maske ile girmeli ve maskeyi çıkarmamalıdır.
- Soyunma alanlarında, bu alanlara gidiş-geliş ve giriş-çıkışlarında sosyal mesafenin korunması için önlemler alınmalı, gerekirse yer işaretleri, şerit, bariyer gibi düzenlemeler yapılmalıdır.
- Soyunma alanından aynı anda yararlanacak kişi sayısı alanın büyüklüğüne göre sosyal mesafe korunacak şekilde kişi belirlenmelidir.
- Soyunma alanlarında kalma süresi sınırlandırılmalıdır.
- Çalışanların iş elbiseleri ile günlük kıyafetlerinin birbirleriyle temas etmeyecek şekilde farklı yerlerde saklanabilmesi için gerekli düzenlemeler yapılmalıdır.
- Ayakkabılar dolap üstlerine konulmamalıdır.
- Sık kullanılan yüzeylere dokunulduğunda yüze, göze, ağız ve buruna dokunmaktan kaçınılmalı ve eller su ve sabunla yıkanmalı ya da el antiseptiği kullanılmalıdır.
- Soyunma odalarında kesinlikle bir şey yenilip içilmemelidir.
- Personel kıyafetleri günlük olarak değiştirilmelidir.
- Üniforma, önlük, iş ayakkabısı vb. çalışan malzemeleri kişiye özel olmalı ve personelin üniformalarıyla işyeri dışına çıkması engellenmelidir.
- Her vardiya değişiminde baret, kafa lambası, gaz maskesi ve diğer el aletlerinin deterjanlı bez ile temizlenmesi sağlanmalıdır.
- Personellerin iş kıyafetleri en az 60 C'de, çamaşır makinesinde, düzenli olarak yıkanmalıdır.

SOYUNMA ODASI

- Bu alanlar, özellikle sık temas edilen yüzeyler (kapı ,dolap kolları ve askılar) başta olmak üzere, uygun sıklıkta, su ve deterjanla temizlenmeli ve kurallara uygun şekilde dezenfekte edilmelidir.
- Soyunma odası sık sık havalandırılmalıdır.
- Soyunma odası sık sık havalandırılmalıdır.

TEMİZLİK-DEZENFEKSİYON-ATIK

- Kuruluşta temizlik ve sanitasyon teçhizatları da dahil bütün alanların hijyenik koşullarda bulundurulduğunu teminat altına almak için temizleme ve sanitasyon programları oluşturulmalı; bu programlar sürekli uygunluk ve etkinlik için izlenmeli ve bu programlarda en az aşağıdakiler belirlenmelidir.
  - a) Temizlenecek ve/veya sanitize edilecek alan, araç ve gereçler, teçhizat parçaları
  - b) Belirtilen görevler için sorumluluklar
  - c) Temizleme/sanitasyon yöntem ve sıklıkları
  - d) İzleme ve doğrulama düzenlemeleri
  - e) Temizlik/sanitasyon sonrası kontroller
  - f) Çalışma öncesi kontroller
- Salgınla mücadele sürecinde işin yürütümü ile ilgili çeşitli aksamaların yaşanabileceği ve dezenfekte çalışmalarını için ek sürelerle ihtiyaç duyulabileceği dikkate alınarak iş akış planlarında gerekli değişiklikler yapılmalıdır.
- Dışarıdan tedarik edilen proses, ürün ve hizmetlerin, kuruluşun hijyen sanitasyon uygulamalarını olumsuz şekilde etkilememesi güvence altına alınmalıdır.
- Aşağıdaki konularda temizlik personeline eğitim verilmelidir:
  - a) Temizlik yapılmadan önce, yapılırken ve yapıldıktan sonra dikkat edilmesi gereken hususlar,
  - b) İşyerinde kullanılan temizlik kimyasallarının tehlikelerini, atıkların toplanması ve imhası
- Kovid-19'dan korunma kapsamında ortam ya da yüzey dezenfeksiyonu amacıyla dezenfeksiyon tüneli, dezenfektan püskürtme, dezenfektan paspası, ULV dezenfeksiyonu, ozon, ultraviyole gibi bir uygulama yapılmamalıdır. Bu tür uygulamalar insan ve çevre sağlığı açısından zararlıdır. Kullanılan kimyasal maddelere maruz kalan kişilerde başta astım atakları, alerjik deri reaksiyonları olmak üzere sağlık sorunları gelişebilir. Çamaşır suyu gibi klorlu dezenfektanların doğrudan insan üzerine kullanımı toksik ve sakıncalıdır ve bu amaçla kullanılmak üzere, T.C. Sağlık Bakanlığı tarafından ruhsat verilen herhangi bir kimyasal madde yoktur.
- Yerlerin, yolların, caddelerin, sokakların ve açık havanın dezenfeksiyonunun hastalığın bulaşmasını ve yayılmasını engellemede rolü yoktur. Bu nedenle el değmeyen bu tür alanların dezenfeksiyonu gerekli değildir. Bu alanların (yerler, yollar, caddeler, sokaklar) su ve deterjanla temizliği yeterlidir.

TEMİZLİK-DEZENFEKSİYON-ATIK

- Yüzey temizliği ve dezenfeksiyonu için; virüslere etkinliği gösterilmiş etken maddeleri içeren ve Sağlık Bakanlığı tarafından verilen 'Biyosidal Ürün Ruhsatı' bulunan yüzey dezenfektanları kullanılabilir: <http://cbs.cevresaglik.gov.tr/cevresaglik/Biyosidal/Dezenfektan.aspx>
- Hijyen şartlarının sağlanması ve dezenfekte işlemlerinin yapılabilmesi amacıyla yeterli sayıda çalışan görevlendirilmelidir.
- İşletmenin genel temizliği günlük olarak su ve deterjanla yapılmalı ve havalandırılmalıdır. Sık kullanılan ve elle temas edilen alanlar, malzemeler ve yüzeyler (kapı kolları, masa yüzeyleri, elektrik düğmeleri, telefon ahizeleri, masa yüzeyleri, sandalyeler, yürüyen merdiven bantları, trabzanlar, musluk ve batarya başlıkları, anahtarlar, eğitim araç gereçleri, oyun alanları, bilgisayar klavye ve fareleri, klima ve televizyon kumandaları vb) daha sık temizlenmeli ve havalandırılmalıdır.
- Çalışma tezgâhları, rafları, ekipmanları, aletleri ve bunların kumandaları düzenli olarak temizlenmeli ve %70'lik alkol ile dezenfekte edilmelidir.
- Dayanaklı teşhir ürünleri her müşteriden/müşteri incelemesinden sonra %70'lik alkolle temizlenmelidir.
- Eller ile sık dokunulan yüzeylerin temizlik ve dezenfeksiyonu için su ve deterjan ile temizlik yapıldıktan sonra 1/100 oranında sulandırılmış (5 litre suya yarım küçük çay bardağı) çamaşır suyu (Sodyum hipoklorit Cas No: 7681-52-9) veya klor tablet (ürün tarifine göre) kullanılabilir. Klor bileşikleri yüzeylerde korozyon oluşturabilir. Dayanaklı yüzeyler için kullanılması önerilen bir dezenfektandır.
- Kusma, kanama vb. gibi durumlar nedeniyle yüzeylerin kan ya da vücut sıvısı ile kontaminasyonu durumunda eldiven takılarak kağıt havlu ile kirli yüzey temizlendikten sonra 1/10 sulandırılmış çamaşır suyu dökülerek 5 dakika beklenmelidir. Daha sonra kirlenen yüzey paspaslanmalıdır. Kullanılan eldiven, kağıt havlu veya bezler kapaklı çöp kutusuna atılmalıdır. Çamaşır suyundan etkilenebilecek yüzeylerde eldiven takılarak kağıt havlu ile kirli yüzey temizlendikten sonra %70'lik alkol dökülüp en az 1 dakika kurumaması bekledikten sonra rutin temizlik yapılmalıdır.
- Kişiyeye özel kullanılan araç, gereç ve ortamlar her kullanımdan sonra temizlenip uygun şekilde dezenfekte edilmelidir.

TEMİZLİK-DEZENFEKSİYON-ATIK

- Halı, koltuk gibi yüzeyler su ve deterjanla silinebilir veya toz kaldırmayacak özelliğe sahip makineler ile yıkanabilir. Bu amaçla sıcak buhar da uygulanabilir.
- Temizlik ve dezenfeksiyon işlemleri sırasında kuru süpürme veya yüksek basınçlı su veya kimyasal püskürtme aerosol oluşumuna neden olduğundan bu tür uygulamalardan kaçınılmalıdır.
- Temizlik, temiz alandan kirli alana doğru yapılmalıdır.
- Yer ve yüzeylerin temizliğinde su ve deterjan ile nemli silme-paspaslama tercih edilmelidir. Toz çıkaran fırça ile süpürme işlemlerinden kaçınılmalıdır.
- Tekstil ürünler normal deterjanlar ile en az 60 C'da yıkanmalıdır.
- Tekstil ürünler toplanırken silkelmemelidir.
- Temizlik bezleri kullanım alanına göre ayrılmalı ve her kullanım sonrası uygun şekilde temizlenmelidir. Mümkünse tek kullanımlık olmalıdır. Yıkatabilen, tekrar kullanılan temizlik malzemelerinin en az 60 C'da yıkanması önerilir. Paspas başlıkları su içerisinde bekletilmemelidir.
- Dezenfektanlar iyi havalandırılan alanlarda hazırlanmalı, güneş görmeyen ve serin alanlarda muhafaza edilmelidir. Ortaya çıkan klor gazı ölüme varan ciddi zehirlenmelere neden olabileceği için çamaşır suyu, tuz ruhu, sirke gibi maddeler deterjanlarla vb. karıştırılmamalıdır.
- Dezenfektanların fazla kullanımı uygulayıcı ve çevre için toksik olduğundan, gereksiz kullanımdan kaçınılmalıdır.
- Temizlik ürünleri üretici firma önerilerine göre kullanılmalıdır. Kullanıldıktan sonra yeterli havalandırma sağlanmalıdır.

Temizlik yapan personelin tıbbi maske ve eldiven kullanması ve kirli eldivenli ellerle diğer yerlere dokunmaması sağlanmalı; temizlik sonrasında personel maske ve eldivenlerini çıkarıp işyerindeki kapaklı çöp kutusuna atmalı; yıkanabilir bez maske

- kullandıysa yenisiyle değiştirmeli ve ellerini en az 20 saniye boyunca su ve sabunla yıkamalı; su ve sabun olmadığı durumda, eller gözle görünür derecede kirli olmamak kaydıyla, alkol bazlı el antiseptiği kullanılmalıdır.

TEMİZLİK-DEZENFEKSİYON-ATIK

- Temizlik yapan personel iş forması giymeli, iş forması kirlendikçe ve günlük olarak yıkanmalıdır. Yoğun kirlenme olabilecek işlemlerde iş forması üzerine önlük giyilmesi önerilir.
- Halka açık alanlarda temizlikte oluşan atıklar ile temizlik yapan kişinin kullandığı maskeler ve diğer kişisel koruyucu ekipman evsel atık olarak toplanmalıdır.
- Çalışma ortamında, yeterli sayıda, pedallı ve kapaklı çöp kutuları bulunmalı ve düzenli olarak boşaltılmalıdır.

TOPLANTI SALONU

- Toplantı ve eğitimler salgın bitene kadar ertelenmeli, yasal yükümlülükler nedeniyle ertelenmesi mümkün olmayan toplantı ve eğitimler mümkün olduğu kadar uzaktan eğitim, telekonferans gibi yöntemlerle gerçekleştirilmelidir.
- Toplantı için mümkünse doğal havalandırması olan (pencereli) odalar tercih edilmeli ve salonlar düzenli olarak havalandırılmalıdır.
- Toplantı salonu ve salon girişinde Kovid-19 önlemleri ile ilgili bilgilendirme afişleri (el yıkama, maske kullanımı, sosyal mesafe ve toplantı salonunda uyulması gereken kurallar) asılmalıdır.
- Toplantı öncesi ve toplantı sonrası (masa, varsa teknik donanımlar, mikrofon vb) temizlik/dezenfeksiyon yapılması güvence altına alınmalıdır.
- Toplantı salonunun girişinde el antiseptiği bulunmalı, kişiler toplantı salonuna girerken ve çıkarken el antiseptiği kullanılmalıdır.
- Toplantı başlarken ve biterken tokalaşılmamalıdır.
- Toplantı salonuna görevli personel dahil 4 metrekareye 1 kişi düşecek şekilde planlama yapılmalıdır.
- Toplantı salonunda oturma düzeni her yöne en az 1 metre sosyal mesafe olacak şekilde sağlanmalıdır.
- Toplantı süreleri mümkün olduğunca kısa tutulmalı, toplantının uzaması durumunda ara verilmeli, pencereler açılarak ortam havalandırılması yapılmalıdır.
- Toplantıya katılacak kişiler toplantı boyunca mutlaka maskelerini uygun şekilde takmalı ve toplantı başkanı katılımcıların toplantı boyunca maskelerini çıkarmamaları konusunda uyarıda bulunmalı; maskesi olmayan kişiler için maske bulundurulmalıdır.
- Toplantı sırasında su haricinde herhangi bir şey yenilip içilmemelidir.
- Toplantı sonunda mümkünse toplu fotoğraf çektilmemelidir.

TOPLANTI SALONU

- Mmkn oldukça belge ve evraklar bilgisayar sistemleri üzerinden işlem görmeli, e-imza kullanılmalıdır. Islak imza gereken durumlarda evrak sabit kalmalı, sırayla sosyal mesafe gözetilerek evrak imzalanmalıdır. Kişiler evrakları imzalarken şahsi kalemlerini kullanmalı ve bu kalemler ortaklaşa kullanılmamalıdır.
- Toplantı salonlarının temizliği ofis ve i yerlerinin genel temizliğine uygun olarak yapılmalıdır.
- Toplantıdan sonra tüm katılımcıların adları ve iletişim bilgileri en az 14 gün saklanmalıdır. Bir veya daha fazla katılımcı toplantıdan sonraki 14 gün içinde Kovid-19 belirtileri gösterdiğinde bu uygulama il/ile sağlık müdürlüğü yetkililerinin temaslıları izlemelerine yardımcı olacaktır.
- Eğer toplantıda bulunan biri, toplantı sonrası Kovid-19 tanısı alırsa Temaslı değerlendirilmesi yapılırken, Kovid-19 pozitif kişinin semptom başlangıcından önceki 48 saatten itibaren temaslıları değerlendirmeye alınmalı ve bu durum tüm katılımcılara bildirilmelidir. Bu kişiler maske takarak ie devam etmeli, 14 gün boyunca Kovid-19 ile ilişkili olabilecek belirtiler yönünden kendilerini izlemelidir. Bu süre içerisinde Kovid-19 belirtileri gösterenler il/ile sağlık müdürlükleri tarafından Sağlık Bakanlığı tarafından hazırlanan Kovid-19 Rehberine göre yönetilmelidir.

VAKA YÖNETİMİ

- Şüpheli Kovid-19 vakasının tahliyesi, transferi ve yapılacak diğer işlemler ile ilgili bir eylem planı ya da yöntem belirlenmelidir. Diğer kişilerin etkilenmesini ve bulaş riskini en aza indirmek için, semptomatik kişinin kuruluş yönetimi ve yerel sağlık otoritesinin talimatlarına göre kuruluştan ayrılması gerekir. Sağlık otoritesinin değerlendirmesi sonucu tavsiyeler dikkate alınarak şüpheli vakanın en uygun sağlık kuruluşuna yönlendirilmesi gerekir.)
- İzolasyon odalarının sağlık ve acil durum ihtiyaç malzemeleri ile hijyen koşulları bakımından kontrolleri düzenli olarak yapılmalıdır.
- İzolasyon odalarının yerlerini gösteren yönlendirme işaretlemeleri mevzuata uygun şekilde yapılmalıdır.
- Çalışan personelin temasıya da izolasyonda olmadığından emin olunmalıdır. Bu amaçla HES kodu üretmeli, görevli bir personel "Hayat Eve Sığar" mobil uygulaması üzerinden çalışanların HES kodunu sorgulanmalıdır.
- Çalışırken ateş, öksürük, burun akıntısı, nefes darlığı gibi belirtiler gelişirse, personel derhal işletmedeki ilgili birimle temasa geçmeli, personel tıbbi maske takılarak diğer çalışanlardan izole edilmeli ve Kovid-19 yönünden değerlendirilmek üzere, tıbbi maske takılı olarak sağlık kuruluşlarına yönlendirilmelidir.
- Hastalık saptanan kişilerle teması olanlar Sağlık Bakanlığı tarafından hazırlanan Kovid-19 rehberine göre yönetilmelidir.
- Kovid-19 tanısı alan ve tedavisi tamamlanan çalışanlar Sağlık Bakanlığı Kovid-19 Rehberindeki kurallara göre yönetilmeli ve bu rehberin uygun gördüğü süreler içinde çalıştırılmamalıdır.

VAKA YÖNETİMİ

- Hastane dışı tesislerde (Okul, otel, gündüz bakım evi, işyeri vb.) bulunan bir kişinin Kovid-19 tanısı alması halinde ortam dezenfeksiyonu şöyle yapılmalıdır:
  - » Hastanın bulunmuş olduğu alanlara giriş kısıtlanır. Alanın kapısı kapatılıp camlar açılarak temizlik ve dezenfeksiyon öncesi en az bir saat (gece konaklanan odalar için 24 saate kadar) havalandırılması önerilir.
  - » Özellikle sık dokunulan yüzeyler başta olmak üzere çalışma alanları, tuvaletler, ortak kullanılan alanlar ve eşyalar temizlenip dezenfekte edilmelidir.
  - » Temizlik için tek kullanımlık bezlerin kullanılması önerilir.
  - » Sert yüzeylerde deterjan ile temizlik sonrası materyal uyumlu ise 1/100 oranında sulandırılmış çamaşır suyu (Sodyum hipoklorit Cas No:7681-52-9) dezenfeksiyon amaçlı kullanılabilir. Tuvalet dezenfeksiyonu için 1/10 sulandırılmış çamaşır suyu (Sodyum hipoklorit Cas No: 7681-52-9) kullanılmalıdır.
  - » Çamaşır suyunun koroziv etki yapabileceği yüzeylerde dezenfeksiyon amaçlı en az %70 oranında alkol kullanılabilir.
  - » Yüzey temizliği ve dezenfeksiyonu için; virüslere etkinliği gösterilmiş etken maddeleri içeren ve Sağlık Bakanlığı tarafından verilen 'Biyosidal Ürün Ruhsatı' bulunan yüzey dezenfektanları kullanılabilir. <http://cbs.cevresaglik.gov.tr/cevresaglik/Biyosidal/Dezenfektan.aspx>
  - » Halı, koltuk gibi yüzeyler su ve deterjanla silinebilir veya toz kaldırmayacak özelliğe sahip makineler ile yıkanabilir. Bu amaçla sıcak buhar da uygulanabilir.
  - » Tekstil ürünleri normal deterjanlar ile en az 60 C'da yıkanmalıdır.
  - » Tekstil ürünleri toplanırken silkelenmemelidir.
  - » Kovid-19 tanısı alan kişinin tesisi ziyareti/kullanımından sonra 7 günden fazla zaman geçtiyse ek önlem alınmasına gerek yoktur. Rutin temizlik işlemlerine devam önerilir.
  - » Kovid-19 hastasının bulunduğu kapalı ortamın (otel odası, iş yeri vb.) temizliğini yapan kişi tıbbi maske takmalı, tek kullanımlık eldiven ve uzun kollu önlük giymelidir. Önlük mevcut değilse temizlik sonrası iş formasını değiştirmesi gerekir. Yüze sıçramaya neden olabilecek temizlik işleri yapılırken tıbbi maskeye ek olarak gözlük/yüz koruyucu da kullanılmalıdır. kişisel koruyucu ekipman giyilirken ve çıkartılırken kurallara uygun bir şekilde sırayla giymeye (forma ya da tek kullanımlık önlük, maske, gözlük/yüz koruyucu ve eldiven) ve çıkarmaya (eldiven, gözlük/yüz koruyucu, forma ya da tek kullanımlık önlük, maske) dikkat edilmeli, işlem öncesi ve sonrasında el hijyeni sağlanmalı
  - » Temizlik işlemi bittikten sonra KKE çıkarılır, tek kullanımlık olanlar (önlük, maske, eldiven) çift poşet içerisinde çöp kutusuna atılır. Gözlük/yüz koruyucu gibi tekrar kullanılacak malzemeler %70' lik alkol ile silinerek dezenfekte edilebilir.
- İşletmelerde Kovid-19 tanılı ya da şüphelisi kişi bulunduğu anda bu kişilere ait atıklar çift poşetlenerek evsel atıklara atılır.

YATAKHANE

- Yatakhane girişlerine el antiseptiği konmalıdır.
- Yatakhane alanlarında çalışan sayısına göre yeterli sayıda tuvalet/banyo olanağı sağlanmalıdır.
- Yatak ya da ranzaların yan yana olanları bir baş bir ayak ucu; ranzada alt ve üst yatışlar bir baş bir ayak ucu şeklinde düzenlenmelidir.
- Yatakhanelerde yatak ya da ranzalar en az 1 metre aralıklarla seyreltilerek yerleştirilmelidir.
- Yatakhanelerde sosyal mesafe ve hijyen kuralları göz önünde bulundurulmalıdır.
- Herkesin yatak takımı ayrı dolap veya torbalarda saklanmalıdır. Karyolalar her kişi için etiketlenmelidir. Yataklar haftalık olarak veya başka bir kişi tarafından kullanılmadan önce temizlenmelidir.
- Zemine kilim, halı, örtü gibi toz tutucu malzemeler serilmemelidir.
- Özellikle eller ile sık dokunulan yüzeylerin (kapı kolları, bataryalar, tırabzanlar, aydınlatma sistemleri gibi sık dokunulan düğmeler, telefon ahizesi, TV kumandası) ve ortak kullanım alanlarındaki tuvalet ve lavaboların temizliği günde en az iki kez yapılmalıdır.
- Koltuk gibi yüzeyler su ve deterjanla silinebilir veya toz kaldırmayacak özelliğe sahip makineler ile yıkanabilir. Bu amaçla sıcak buhar da uygulanabilir.
- Yatakhanelerde bulunan tekstil (nevresim, çarşaf, havlu vb.) ürünleri katlanarak bohçalanmalı, bu işlem sırasında toz ve partikül oluşumuna izin vermeyecek (çırpma ve silkeleme yapılmamalıdır) şekilde toplanmalıdır.
- Yıkanabilir yatak takımları (çarşaf, yastık kılıfı, battaniye, uyku tulumu vb.) kullanılmalı, bunlar ve havlu gibi tekstil ürünleri en az 60 C'de, deterjan ile çamaşır makinesinde yıkanmalıdır.
- Yatakhaneler yeterli ve düzenli şekilde havalandırılmalı, sık sık pencereleri açılmalıdır.

YEMEKHANE-DİNLENME ALANI

- Ara dinlenmeleri ve yemek molalarını da kapsayacak şekilde çalışma süreleri içinde çalışanların birbirleriyle etkileşimleri asgari düzeyde olacak şekilde planlanmalı, gerekli durumlarda yemek saatleri uzatılarak sosyal mesafe sağlanacak şekilde aynı anda kullanım seyreltilmelidir.
- Temaslı takibinin kolay yapılabilmesi için; yemek saatleri gruplara göre belirlenmeli ve aynı kişilerin aynı masada yemek yemeleri sağlanmalı, çay içme molalarında da benzer kurallara dikkat edilmelidir.
- Yemek öncesinde ve sonrasında ellerin bol su ve sabun ile en az 20 saniye boyunca yıkanması ve tek kullanımlık havlu ile kurulanması gibi kişisel hijyen kurallarının uygulanmasına çalışan sayısına göre imkân verecek sayıda tuvalet ve lavabo ve ilgili düzenlemeler yapılmalıdır.
- Yemekhane ve dinlenme alanlarının girişlerine el antiseptiği konulmalıdır.
- Yemekhane ve dinlenme alanlarının girişlerine Kovid-19 ile ilgili alınması gereken önlemleri içeren afişler asılmalıdır.
- Yemekhane ve dinlenme alanlarında sosyal mesafe kuralları göz önünde bulundurulmalı, bekleme sıraları için 1 metrelik güvenlik şeritleri yerlere yerleştirilmeli, yemekhanede fiziksel mesafeyi belirleyen uygun işaretlemeler yapılmalı ve çalışanların buna uymaları sağlanmalıdır.
- Yemekhane masalar ve sandalyeler arası mesafe en az 1 metrede olacak şekilde (tercihen 2 metre) düzenleme yapılarak çapraz bir şekilde oturmalıdır.
- Yemekhane ve dinlenme alanlarında yeme ve içme dışında personel maske takmalıdır. Maskeler çıkarılırken lastiklerinden tutulmalı, dış yüzeyine dokunulmamalı, maske lastiklerinden tutularak takılmalıdır.
- Açık büfe yemek servisi yapılmamalı; yapılması halinde açık büfenin misafir tarafına misafir erişimini engelleyecek şekilde pleksiglas veya benzeri bariyer yapılmalı, servis ise mutfak personeli tarafından sunulmalıdır.
- Yemeklerin paylaşılması engellenmeli; mümkünse yemekler ve içecekler tek kullanımlık kumanya şeklinde dağıtılmalıdır.

YEMEKHANE-DİNLENME ALANI

- Çatal, kaşık ve bıçaklar tek kullanımlık ürünler veya kağıt cepli paketlerde servise sunulmalıdır.
- Çay/kahve makinesi, su sebilleri, içecek makinesi gibi araçlar kaldırılmalı veya servis elemanı aracılığıyla servis yapılmalıdır.
- Ortak kullanımda bulunan zeytinyağı, limon sosu, nar ekşisi, açık baharat, ekmek, tuz ve kürdan vb. ürünler kaldırılmalı; tuz, baharat, ekmek, kürdan vb tek kullanımlık şekilde verilmelidir.
- Temel ihtiyaç malzemeleri dışındaki malzemeler (dekoratif amaçlı ürünler vb.) yemek masalarının üzerinden kaldırılmalıdır.
- Yemekhane dışında bir alan yemek yeme ya da çay içme amacıyla kullanılıyorsa, bu alanlarda personel en az 1 metrelik sosyal mesafeyi korumalıdır. Yemek yerken ya da su/çay/kahve içilirken, maske çıkarılacağı için, sosyal mesafe kurallarına uygun olarak masa ve sandalyeler düzenlenerek bu alanların kapasitesi belirlenmeli ve belirlenen kapasite kadar personelin aynı anda kullanımı sağlanmalı, uygun olmayan kapalı alanda aynı anda birden fazla kişi olmamalıdır.
- Dinlenme alanında ortak kullanım amacıyla gazete, dergi vb. bulundurulmamalıdır.
- Yemekhane görevlileri tıbbi maske takmalıdır.
- Yemekhane görevlileri kişisel hijyen kurallarına uygun davranmalı, eldiven kullanmamalı ancak sık el hijyeni sağlanmalıdır.
- Yemekhane ve dinlenme alanları ile bunların tuvaletleri kapı ve pencereler açılarak yeterli ve düzenli havalandırılmalıdır.
- Yemekhanenin temizliği her yemekten sonra yapılmalı, eller ile sık dokunulan yüzeylerin temizlik ve dezenfeksiyonu için su ve deterjan ile temizlik yapıldıktan sonra 1/100 oranında sulandırılmış (5 litre suya yarım küçük çay bardağı) çamaşır suyu (Sodyum hipoklorit Cas No: 7681-52-9) kullanılabilir. Yemekhane tuvalet ve lavabolarının temizliği sık yapılmalı, temizlik sonrası 1/10 oranında sulandırılmış çamaşır suyu (Sodyum hipoklorit Cas No:7681-52-9) dezenfeksiyon amaçlı kullanılmalıdır.

YEMEKHANE-DİNLENME ALANI

- Bardak ve tabak gibi yemek servisinde kullanılan tüm araç gereçler her kullanım sonrasında su ve deterjanla yıkanmalı ve bir sonraki kullanıma kadar temiz bir yerde muhafaza edilmelidir.
- Yüzey temizliği ve dezenfeksiyonu için; virüslere etkinliği gösterilmiş etken maddeleri içeren ve Sağlık Bakanlığı tarafından verilen 'Biyosidal Ürün Ruhsatı' bulunan yüzey dezenfektanları kullanılabilir. <http://cbs.cevresaglik.gov.tr/cevresaglik/Biyosidal/Dezenfektan.aspx>

Bir Ortak İş Sağlığı ve Güvenliği Hizmetleri

Kısıklı Mah. Alemdağ Cad. Cömert Sok. Aydıngüzel İş Merkezi A Blok No:5/3
Üsküdar/İstanbul

0 850 466 67 42 / 0 216 344 20 70

© Tüm Hakları Saklıdır

Yayınlanma Tarihi: 20.11.2020

www.birosqb.com

Bir Ortak Sağlık Güvenlik Birimi San. Tic. Ltd. Şti